

Kommentar til Sven-Tage

Eiríkur Smári Sigurðarson

Hvis Anne-Marie har ret i at Platons mål var at kunne sove godt om natten, for at sige det firkantet, kan vi notere at Plutark var enig med ham i dette – ligesom i så mange andre ting. Således siger han i *De virtute et vitio* – jeg citerer en engelsk oversættelse¹ – om det onde, *kaka*, det modsatte af dyd, at det er “a distressing bed-fellow, since by anxieties, cares and jealousies it drives out and destroys sleep.” Det må så også betyde at hvis man sover godt om natten så er man dydig. Har vi så et kriterium?

Jeg må indrømme at jeg ikke er blevet bedt om at kommentere Sven-Tages foredrag på grund af et indgående kendskab til Plutark. Mit kendskab til ham er temmelig overfladisk. Jeg tager derfor sikkert fejl i noget af det jeg siger. Det må I undskylde. Det betyder også at jeg begynder med noget nogen kunne synes er flueknepperi.

Får nogen år siden, da debatten om Aristoteles funktionalisme var i fuldt sving, skrev Hilary Putnam en artikel hvori han påstod om Thomas Aquinas at allerede han vidste at tankens plads var hjernen og ikke hjertet². Som bekendt mente Aristoteles at hjertet var det centrale organ for sansning og bevidsthed. Putnams bemærkning er en sidebemærkning. Den har ingen særlig vægt, eftersom Putnam er interesseret i Aristoteles. Den er desto mere afslørende, både for Putnam og for en bestemt måde at tænke idehistorisk på. Fordi hvad mener Putnam da han siger, at *allerede* Thomas Aquinas vidste at tænkningen finder sted i hjernen? For det første må han mene at det foreholder sig faktisk sådan som Thomas påstår. Hjernen er det centrale organ for sansning og tænkning. Moderne videnskab har bevidst det. For det andet må han mene at Thomas Aquinas påstår, med gode grunde, at hjernen er

-
1. Plutarch, *Moralia*, volume II, Loeb Classical Library, overs. Frank C. Babbitt, Cambridge (Mass.), 1929.
  2. Hilary Putnam, “How Old is the Mind?”, *Exploring the Concept of Mind*, red. Richard M. Caplan, Iowa, 1986: 31-49.

tænknings plads. Vi har således en sand, begrundet påstand hos Thomas Aquinas.

Der er problemer ved denne holdning. Der er for eksempel andre, før Thomas, der påstår at hjernen er tænknings plads – filosoffer, læger og andre. Thomas tager således stilling i en debat, lige som Aristoteles, og for så vidt jeg ved – I må korrigere mig hvis jeg tager fejl – havde han ingen speciel ny begrundelse for at hævde hjernen som tænknings sted. Med “ny speciel begrundelse” mener jeg noget der ligner vores begrundelse i dag for at påstå at hjernen er det centrale organ. Vi kan godt spørge om det afgørende bevis for hjernens rolle – jeg ved det faktisk ikke, men det kunne have været ved forsøg på levende dyr – og de skridt der blev taget på vejen til det afgørende bevis. Men Thomas Aquinas har ingen særlig rolle, så vidt jeg ved. Her er en blandt mange der tog stilling i en debat – naturligvis med argumenter. Men der er stor forskel på at have den rigtige mening tilfældigt og at have den rigtige mening med gode grunde, dvs. grunde vi kan acceptere.

Da jeg læste Sven-Tages foredrag noterede jeg mange henvendelser til moderne psykologi. Foredraget har 12 værker listede under referencer. To af dem er Sven-Tages egne kommentarer til Plutarks bordsamtaler. Der er et par filosofiske værker om lykken – dvs. moderne filosofiske værker – og resten er moderne psykologi. På en eller anden måde synes disse værker at skulle støtte Plutarks teorier. Tidligt i foredraget beskriver Sven-Tage Plutarks teori om at et menneske der har tilegnet sig en vel etableret praktisk handlingsform – dvs. har kontrol over følelserne, *pathos* – har de bedste forudsætninger for at leve et lykkeligt liv. Så siger han: “Denna insikt bekräftas för övrigt av modern psykologi. Upprepningen och tillvänjning etablerar nya nervförbindelser i hjärnen, vilke bilder en grund för bestående beteendemönster.” Et andet sted er den moderne psykologi enig med Plutark i at der er forskel på at være lykkelig i en kort stund og at leve et lykkeligt liv (imod Stoikerne); det tredje sted er der en overensstemmelse mellem den moderne psykologi og Plutark i den holdning at det er bedre at leve et aktivt liv end et inaktivt liv (imod Epikur); både Plutark og moderne psyko-social forskning ved at gode relationer til andre mennesker har en stor betydning for et lykkeligt liv; og til sidst har moderne psykologi og medicin verificeret at positive tanker er grundlæggende for et lykkeligt liv. Det er altså fem forskellige steder i foredraget moderne psykologi,

psyko-social forskning eller psykologi og medicin introduceres for at støtte Plutark. Der er ingen nærmere forklaring på hvad det betyder for vor fortolkning af teksten. Referencerne til moderne psykologi diskuteres simpelt hen ikke. Mit først spørgsmål er derfor: Hvorfor bringes den moderne psykologi ind i beskrivelsen af Plutarks teorier? Er det en måde at sige: "Se, Plutark har ret"; eller er det kun for at udsmykke foredraget?

Jeg tror grunden må være den, at Sven-Tage mener at Plutark faktisk har ret på de områder hvor han er i overensstemmelse med moderne videnskab. Det faktum at han har ret skulle så give os specielle grunde til at læse Plutark og tage alvorligt det han siger. Men det kræver mere end en overfladisk overensstemmelse mellem Plutark og den moderne videnskab, og jeg har svært ved at se noget mere end en overfladisk overensstemmelse. Hvis overensstemmelsen skal have nogen vægt i læsningen af Plutark må man undersøge teorierne i detaljer – noget jeg savner i foredraget – og man skal undersøge begrundelserne for at Plutark holder disse teorier. Det er jeg sikker på at du har gjort, men pointen er denne: Hvis det skal overhovedet give mening at bringe referencer til moderne videnskab ind, for at bekræfte hvad Plutark hævder, skal det gøres med gode begrundelser. Dem savner jeg.

Jeg er også sikker på at der er tilfælde hvor moderne psykologi er imod noget Plutark hævder. Hvorfor er de ikke også med? De må være lige så vigtige. Vi skulle nok også notere at den moderne psykologi Sven-Tage viser til er måske ikke det sidste ord om evnet. Jeg har ikke noget særligt kendskab til evnet, men kan godt forestille mig at der er delte meninger i dag om det, ligesom dengang Plutark skrev. Moralsk psykologi er, tror jeg nok, mere kontroversiel end spørgsmålet om det er hjernen eller hjertet der er det centrale organ for tænkning og sansning.

Men nok om det. Plutark er kendt som en klog fyr. Han læste og skrev en helvedes mængde, men han er ikke just kendt for at være original. Han er måske klog på mange måder, men ikke original. Som Sven-Tage beskriver meget klart så er hans moralske psykologi hentet fra Platon og Aristoteles – en slags blanding – og han bruger kræfterne på at afvise stoikere, epikuræere og andre der har rigide teorier om hvilken slags dyd der kræves for at være lykkelig. Hans holdning er mere pragmatisk, og generelt har jeg stor sympati for den holdning. Det er ikke særlig

frugtbart at hævde teorier om den menneskelige lykke der er meget rigide og eksklusive. Der må være forskellige former for lykke. Men fra dit foredrag ser det ud til at Plutark muligvis var rigid og eksklusiv i sin holdning på en anden måde, der muligvis er mindre sympatisk end de andres.

Vi, dette dannede selskab, skal ud at spise i aften. Jeg regner med at vi får noget vin. Vi taler sammen om væsentlige ting. Om en bordsamtale af denne type siger du: "Vi märker, att sådana samtal vid vinet innebar en stor intellektuell njutning för honom själv och hans krets, och han fremhåller detta själv upprepade gånger." Vi kan ikke være uenige i Plutarks holdning til dette, men du fortsætter: "Han förkastar föraktfullt andra former av underhållning, sådana som vulgäre, obildada människor finner så stor nöje i." Her må jeg i hvert fald stå af, men det er måske ikke så vigtigt. Vi finder også ud af at der er nogle regler for hvordan en bordsamtale skal foregå. Emnet skal vælges således at der ikke er stor risiko for konflikt. Samtalen skal være positiv og animeret, for at øge livskvaliteten. Det ser ud til at Sven-Tage har stor sympati for denne holdning. For at blive lykkelige skal vi prøve at tænke positivt – tænk bare på horden af ulykkelige samfundskritikere.

Plutark låner sin moralske psykologi fra Platon og Aristoteles – med små modifikationer – og han lægger vægten på de praktiske aspekter af dyden og lykken, imod rigide teorier – stoiske og epikuræiske. Det er godt og fint. Men når jeg hører om det praktiske liv Plutark levede og om de dele der beskrives i bordsamtalerne begynder jeg at tvivle på Plutarks relevans. Det kunne se ud som den moralske psykologi er skræddersyet for den type hyggeligt liv Plutark gjorde – nu går jeg ud fra at du har ret i at *Bordsamtalerne* er i en vis grad en korrekt beskrivelse af noget Plutark lavede. Hvis den moralske psykologi er intet andet end en begrundelse for Plutarks kulturelle snobbisme så ser jeg intet i den.

Til sidst. Mit forhold til Plutark er farvet af det faktum at jeg er en stor beundrer af Herodot. Som bekendt skrev Plutark et værk med titlen: *De Herodoti malignitate*. Heri kritiserer han Herodot for ugræskhed, for at være en ven af barbarer. Herodot skal kritiseres. Men ikke på den grund. Derfor har jeg svært ved at tage Plutark alvorligt. Jeg her ikke hørt noget der kunne få mig til at ændre mening. Men muligvis tager jeg fejl.